

3. Walsh, D. W., & Milne, R. (2008). Keeping the PEACE? A study of investigative interviewing practices in the public sector. *Legal and Criminological Psychology*. Pp. 39–57.

4. Bull R. *Investigative Interviewing*. New York: Springer Science+Business Media. 2014. 259 p.

5. Kassin, S.M., et al. Police-induced confessions: risk factors and recommendations. *Law and human behavior*. 2010. Pp. 3–38.

6. Schollum, M. Bringing PEACE to the United States: A framework for investigative interviewing. *The Police Chief*. 2017. Pp. 30–37.

7. Soukara S. Investigative interviewing of suspects: the way forward. *Crime in crisis. VII. Police and Policing during Crisis*. 2017. Pp. 902–920.

Кубарєва Ольга Володимирівна,
доцент кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

НЕЗМІННІСТЬ СКЛАДУ СУДУ ЯК ГАРАНТІЯ БЕЗПОСЕРЕДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКАЗІВ

У ст. 319 КПК України закріплено принципове положення щодо незмінності складу суду, зміст якого передбачає здійснення судового розгляду у кримінальному провадженні з самого початку і до його закінчення в одному складі суддів. У разі, якщо суддя позбавлений можливості брати участь у судовому засіданні (внаслідок закінчення повноважень судді, заявлення і задоволення відводу (самовідводу) судді та ін.), він має бути замінений іншим суддею, який визначається у порядку, встановленому ч. 3 ст. 35 КПК України.

У приписах згаданої статті знаходить своє відображення реалізація принципу безпосередності судового розгляду, згідно з яким формування внутрішнього переконання судді має відбуватися на підставі особистого дослідження доказів і вивчення усіх матеріалів у справі. Адже у разі заміни судді з метою особистого сприйняття доказів, що досліджувались попереднім суддею чи складом суду, відповідно судовий розгляд розпочинається спочатку.

Згідно зі ст. 23 КПК України суд досліджує докази безпосередньо. Показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених КПК України. Тобто суд може прийняти як доказ показання осіб, які не дають їх безпосередньо в судовому засіданні, лише у визначених законом випадках. Зокрема, із загального правила про те, що після заміни судді судовий розгляд розпочинається спочатку, норми ч. 2 ст. 319 та ст. 320 КПК України закріплюють два винятки:

По-перше, судовий розгляд продовжується, якщо під час судового засідання суддю замінює запасний суддя. Судовий розгляд у

такому разі закінчує суд у новому складі. Запасний суддя – це суддя, який повинен бути призначений у кримінальному провадженні, для проведення якого потрібен значний час. В такому разі запасний суддя перебуває в залі судового засідання протягом судового розгляду. Рішення про необхідність призначення запасного судді приймає суд, що здійснюватиме судове провадження, одночасно з призначенням підготовчого судового засідання.

По-друге, суд мотивованою ухвалою може прийняти рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку та здійснювати повторно всі або частину процесуальних дій, які вже здійснювалися під час судового розгляду до заміни судді у випадку, якщо таке рішення не може негативно вплинути на судовий розгляд, та за умови дотримання таких вимог:

- сторони, потерпілий не наполягають на новому проведенні процесуальних дій, які вже були здійсненні судом до заміни судді;

- суддя, що замінив суддю, який вибув, ознайомився з ходом судового провадження та матеріалами кримінального провадження, наявними в розпорядженні суду, згоден з прийнятими судом процесуальними рішеннями і вважає не доцільним нове проведення процесуальних дій, що вже були проведенні до заміни судді (ч. 2 ст. 319 КПК України).

У такому разі докази, що були дослідженні під час судового розгляду до заміни судді, зберігають доказове значення та можуть бути використані для обґрунтування судових рішень.

Поруч з цим, суд, приймаючи рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку, окрім наведених вище законодавчих вимог, повинен, на наше переконання, також враховувати наступні обставини:

- 1) позицію обвинуваченого щодо своєї винуватості. Оскільки, якщо сторони кримінального провадження не наполягають на новому проведенні процесуальних дій, однак в той же час обвинувачений категорично заперечує свою винуватість у судовому засіданні, а дослідження доказів, показання обвинуваченого та свідків, оголошення документів проведене іншим складом суду до заміни судді, то це викликає обґрунтовані сумніви в тому, що новим складом суду за наслідками судового розгляду буде прийнято законне, обґрунтоване та справедливе судове рішення.

- 2) етап судового розгляду, на якому суддя позбавлений можливості здійснювати подальший судовий розгляд. Прийняття рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку після заміни судді на етапі судових дебатів чи останнього слова обвинуваченого може мати негативні наслідки, адже ухвалення законного, обґрунтованого і вмотивованого судового рішення новим складом суду, який не дослідив жодного доказу у провадженні безпосередньо та не заслухав промов учасників судових дебатів, неможливо.

Як свідчить судова практика Верховного суду та Вищої ради правосуддя непоодинокими випадками є порушення принципу

незмінності складу суду під час судового провадження, що нерідко є підставою для скасування судових рішень та притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Так, у постанові Верховний суд, скасовуючи вирок суду, констатував порушення судом першої інстанції вимог ст. 319 КПК України. Зокрема колегією суддів було встановлено, що при зміні складу суду судовий розгляд не розпочався спочатку, а був продовжений без прийняття мотивованого рішення про відсутність необхідності розпочинати судовий розгляд з початку, а думка сторін кримінального провадження з цього приводу не з'ясовувалась. Крім того, у матеріалах провадження відсутній аудіозапис судового засідання, в якому відбулася заміна складу суду, та який би підтверджував, що учасникам процесу повідомлялося про заміну складу колегії суддів [1].

Судова практика ілюструє грубі порушення положення щодо незмінності складу суду. Прикладом тому є наступне рішення Верховного суду, який, задовольняючи касаційну скаргу захисника про скасування судового рішення суду першої інстанції, встановив, що під час судового розгляду у кримінальному провадженні на етапі дослідження доказів відбулися зміни в складі колегії, після чого суд поставив на обговорення учасникам судового провадження питання щодо можливості продовження судового розгляду в новому складі колегії суддів. Вислухавши думку сторін, та, з огляду на заперечення сторони захисту, суд дійшов висновку про необхідність розпочати судовий розгляд спочатку, про що було постановлено усну ухвалу, яку занесено до журналу судового засідання. Проте суд, всупереч рішенню про необхідність розпочати судовий розгляд з початку, в наступному судовому засіданні фактично продовжив судовий розгляд. Процесуальні дії повторно не здійснювалися після заміни судді, на чому наполягала сторона захисту, а показання потерпілої, які не були предметом безпосереднього дослідження нового складу суду, в подальшому були використані для обґрунтування вироку [2].

Очевидно, що окреслене загальне положення вказує, що незмінність складу суду виступає гарантією безпосередності дослідження доказів та забезпечує завдяки цьому ухвалення суддями обґрунтованого рішення винятково за своїм внутрішнім переконанням, на підставі особистого сприйняття доказів і вивчення усіх матеріалів у справі. А порушення положення про незмінність складу суду належить до безумовних підстав для скасування вироку чи іншого судового рішення вищестоящим судом.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховного суду України від 31 січня 2019 року у справі № 753/11563/14-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: офіційний сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79601216>.

2. Постанова Верховного суду України від 24 листопада 2020 року у справі № 753/17740/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*: офіційний сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93171458>.